
Teze in predlogi za Sedlarjevo srečanje: Nacionalna strategija prostorskega razvoja Slovenije

Author(s): Jože Dekleva

Source: *Urbani Izziv*, No. 19, URBANISTIČNO OBLIKOVANJE (april 1992 / April 1992), pp. 67-69

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44180158>

Accessed: 21-02-2025 10:31 UTC

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

JSTOR

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

pomoli nad vodno gladino, ki nadaljuje smeri strukture mestnih ulic. Z južne strani pa teče ob tem akumulacijskem jezeru avtocesta Ljubljana-Zagreb. Jezero naj bi predstavljalo atrakcijo za voznike, ki se peljejo mimo in jih to jezero po vožnji skozi nasajeno skupino topolov preseneti, kot tudi za meščane Brežic, ki bi s tem dobili možnosti za različne rekreativne in turistične dejavnosti ob jezeru in na njem.

Okrog jezera bi bile speljane pešpoti na zeleni brežini. Nad prekrito strugo Save bi čez jezero tekla pešpot, ki bi formo toka Save na tak način ohranjala in povezovala na vstopu in izlivu iz jezera.

Mojca Šašek-Divjak, dipl. inž. arh.

Teze in predlogi za Sedlarjevo srečanje:

Nacionalna strategija prostorskega razvoja Slovenije

Utemeljitev

Živimo v obdobju, ko nam je jasno predvsem česa ne želimo. Vsaka razprava o možnih razvojnih ciljih in strategijah razkrije nastajajočo interesno diferenciacijo slovenske družbe. Nekdanjo enotnost pogledov na tako imenovane "dolgoročne družbene interese", na katerih je temeljilo delo urbanistov in prostorskih planerjev, je zamenjala logika kratkoročnih interesov. Tako stanje v družbi se odraža tudi na področju urejanja prostora.

Razkoraka med našim znanjem in sposobnostjo za načrtno spreminjanje razmer ne moremo preseči samo s strokovnim posvetom. Vendar naša naloga ostaja, da opozorimo na možnosti in pogoje, ki jih spremembe v Sloveniji in v Evropi postavljajo pred slovensko družbo na področju urejanja prostora.

V 70. letih, ob izbruhu dolgoročne svetovne gospodarske recesije in ob začetku konca določenega tipa socializma, je javnost proglasila našo stroko za sokrivo vsega, kar je v slovensko pokrajino zapisal politični in birokratski voluntarizem ter pridne roke množice slovenskih samograditeljev. Kolikšen je delež načrtnega in kolikšen je delež spontanega v slovenskem grajenem okolju, bo predmet še številnih razprav.

Arhitekti, urbanisti, krajinski in prostorski planerji smo odgovorni za stanje v prostoru, čeprav je bil oz. bo naš dejanski vpliv neznamenit. Še posebej smo odgovorni, če ostajamo nemi spremljevalci takih in drugačnih družbenih procesov v prostoru.

Vsaka moderna družba se težko dogovori o skupnih, nacionalnih interesih za daljše obdobje. Še posebej, če javni interesi niso ustrezno argumentirani. Slovenija se nahaja v obdobju, ko se je upravičeno vprašati o naših skupnih interesih in zato predlagamo, da Sedlarjevo srečanje osredotočimo na vprašanje:

Nacionalna strategija prostorskega razvoja Slovenije

Zavedamo se, da s tem odpiramo vprašanja, ki so nova glede na spreminjajoče se notranje in zunanje pogoje. Pot do družbenega soglasja o nacionalnih prioritetah na področju urejanja prostora bo dolga in prepletena z mnogimi konflikti med različnimi socialnimi in lokalnimi strukturami. Vendar tudi nam preostaja samo pot dialoga in uspešnih malih korakov, ki bodo povrnili zaupanje v skupne institucije in lahko vzpostavijo razmere, v katerih bo možno nacionalno strategijo prostorskega razvoja tudi uresničevati in dograjevati.

V vsaki družbi posamezniki, podjetja in različne skupnosti neprestano spreminjajo grajeno okolje na osnovi planov ali pa tudi brez njih. Vprašanje nacionalne strategije je pomembno, ker je potrebno mobilizirati različne vire za uresničevanje sprejetih javnih interesov. Če ne pospešimo temeljitega strokovnega dela na teh temah, težko določimo

prioritete med številnimi skupnimi interesi, in tako tudi razpoložljivi viri ostajajo atomizirani. Gospodarska kriza in z njo povezana nezmožnost prilagajanja prostorskih struktur potrebam postindustrijske družbe se tako pogloblja.

Če ocenjujemo, da se nahajamo v prelomnem obdobju, potem je nujno, da javnost s strokovnimi argumenti opozorimo na smotre oblikovanja nacionalne strategije prostorskega razvoja Slovenije. Verjetno bo poglobljena razprava o prostorskem razvoju v strokovni javnosti pripomogla k relativizaciji ideoloških pregrad med strankami in tako vprašanje nacionalnega prostorskega razvoja privedlo tudi na dnevni red skupščine Republike Slovenije.

Program posveta

V nadaljevanju navajam, brez pretenzije po celovitosti, nekatere problemske sklope, ki bi morali dobiti konkretne odgovore v nacionalni strategiji prostorskega razvoja:

(1) Prostorske možnosti in ovire za intenzivnejše povezovanje Slovenije z Evropsko skupnostjo.

- Evropska skupnost v programu Evropa 2000 načrtuje različna prometna in druga omrežja, ki so pogoj za gospodarsko in politično integracijo enotnega tržišča.
- Geostrateški položaj Slovenije omogoča povezovanje različnih evropskih regij in je zato pomembno ovrednotiti pozitivne in negativne učinke vključenosti Slovenije v evropska omrežja.
- Številna obmejna območja Slovenije so zaradi zgodovinsko-geografskih razlogov močnejše povezana z mesti v sosednjih državah kot s centri v slovenskem poselitvenem sistemu. S krepitvijo povezav med Slovenijo in Evropsko skupnostjo se na mejnih območjih lahko razvijejo "transnacionalne metropolitanske regije" (npr. Maribor-Gradec, obalna mesta-Trst, Nova Gorica-Gorica). Kako se bomo opredelili do tega pojava in kako lahko ob ohranjanju nacionalne identitete na celotnem teritoriju Slovenije vstopamo v te procese?

(2) Tehnološke inovacije in prostorski pogoji za podporo raziskovalno-razvojnih dejavnosti v regijah Slovenije.

- Pred 30 leti je bilo v industrijskih državah Evropske skupnosti 30% delovnih mest prostorsko mobilnih, danes je ta delež porasel na 60%. Za nova delovna mesta teknujejo mesta in regije Evrope tudi tako, da ustvarjajo privlačno ponudbo prostora.
- Poznan je tehnološki in organizacijski zaostanek proizvodnih in infrastrukturnih dejavnosti Slovenije. Tehnološko prestrukturiranje zahteva tudi spremembe v strukturi poselitve in organizaciji mest in naselij. Oceniti moramo naše komparativne prednosti in določiti najprimernejše poti za prilaganje grajenega prostora novim tehnologijam na področju informatike in telekomunikacij.
- "Fleksibilni način produkcije", ki ga omogočajo sodobne tehnologije na področju informatike in telekomunikacij, odpira nove možnosti prostorske organizacije, kar je lahko povsem nova razvojna možnost tudi za demografsko ogrožena območja Slovenije. Nacionalna strategija bi morala začrtati potrebne spremembe v poselitvi Slovenije zaradi hitrejša difuzije novih tehnologij, kot tudi možnosti za razvoj v območjih, ki zaradi vedno večje koncentracije dejavnosti v metropolitanskih regijah lahko postanejo še bolj periferna.

(3) Razvoj mest in naselij v okviru načel uravnoreženo-trajnega razvoja (sustainable development).

- Slovenija na kratki rok težko izboljša kvaliteto okolja, ker se spopada s problemom visoke nezaposlenosti in slabe infrastrukturne opremljenosti. Istočasno pa je kvalitetno okolje pogoj za uspeh v mednarodni tekmi za delovna mesta z visoko koncentracijo znanja.
- Paradigma uravnoreženo-trajnega razvoja se zavzema za tako gospodarjenje z neobnovljivimi

viri, ki naj ne bi ogrožalo bodočih generacij in nerazvitih držav ter ne bi pospeševalo marginalizacije socialnih skupin, ki se ne morejo prilagoditi zahtevam "fleksibilnega načina produkcije".

Prostorski razvoj mest in naselij, ki je do sedaj bil pretežno v pristojnosti lokalnih skupnosti in posamične države, postaja sedaj tudi predmet skupnih politik Evropske skupnosti. Urbanizacija Slovenije, ki se je razvijala pod pritiskom strategije pospešene industrializacije, je specifična in bo ob prehodu v postindustrijsko družbo doživela nove korenite spremembe. Kako pospešiti prilaganje prostorskih struktur načelom uravnoreženo-trajnega razvoja na eni strani in kako hkrati razviti tudi sistem mest in naselij, ki bo privlačen za mednarodne naložbe?

(4) Razvoj podeželja in demografsko ogroženih območij.

- Brez zagotavljanja minimalne poseljenosti prostora, tudi geografsko perifernih območij, ni možno ohranjati kulturne krajine, ki je pogoj za razvoj mnogih drugih dejavnosti, npr. turizma, kmetijstva in gozdarstva.
- Zgolj kmetijstvo in gozdarstvo lahko le v redkih primerih zagotavljata eksistenco, še posebej, če se bo zmanjšala zaposlenost prebivalstva v dislociranih obratih.
- Sofinanciranje posameznih razvojnih projektov v demografsko ogroženih območjih ni zadostno, če se ne izboljšajo povezave ogroženih območij s središči gravitacije. Če modernizacija prometnih in komunikacijskih omrežij ne bo vključevala tudi perifernih območij, se bo nadaljeval proces demografskega odmiranja skoraj polovice nacionalnega ozemlja.
- Slovensko podeželje so preoblikovali predvsem samograditelji, ki so izgubili vezi s tradicionalnim stavbarstvom. Institucije urbanističnega nadzora na podeželje niso prodrle. Danes je ohranjanje kulturne krajine

strateškega pomena, kar zahteva tudi ustvarjanje prostorskih in socialnih pogojev za preživetje prebivalstva.

(5) Trg zemljišč in mehanizmi zajemanja zemljiške rente.

- Denacionalizacija in privatizacija ne moreta zagotoviti gospodarske uspešnosti, če ostaja nedorečena usoda družbenih zemljišč v mestih in naseljih.
- Nacionalizacija zemljišč in druge oblike razlaščenja po administrativno določenih cenah niso prispevale k racionalni rabi prostora, saj uporabnik mestnega zemljišča nekontrolirano prilašča zemljiško rento.
- Pogoj za razvoj tržnega gospodarstva je tudi razvoj trga z zemljišči, ki bo v gospodarjenje s prostorom privedel nove subjekte in nove cilje.
- Samo država lahko razmeji javno od zasebnega v mestih in naseljih in tako vzpostavi osnove za delovanje trga zemljišč ob upoštevanju tudi plansko določenih javnih interesov.
- Grajeni prostor predstavlja najpomembnejši delež nacionalnega premoženja. Brez določenih možnosti privatizacije grajenega prostora in s tem povezanega deleža zemljiške rente si težko predstavljamo izhod iz gospodarske recesije. Istočasno pa mora država vzpostaviti ustrezne nadzorne mehanizme in zaloge zemljišč, da lahko tudi materialno zagotavlja uveljavljanje javnega interesa v grajenem prostoru in preprečuje tiste špekulacije, ki so iz narodnogospodarskega vidika lahko škodljive.

(6) Teritorialna organizacija lokalne samouprave z vidika urejanja prostora.

- Znano nam je, kako problematično je bilo v preteklosti sodelovanje med občinami pri prostorsko pomembnih skupnih projektih (oskrba z vodo, čiščenje odpadne vode, odlagališča odpadkov, prometna in družbena infrastruktura, varovanje naravne in kulturne

dediščine itd.). Temeljna naloga lokalne samouprave je gospodarjenje s prostorom oz. zagotavljanje javnih interesov.

- Ob pripravi reforme lokalne samouprave je potrebno upoštevati tudi nacionalne usmeritve prostorskega razvoja in tako opozoriti na dolgoročne posledice enostopenjske lokalne samouprave brez povezovanja občin v regije oz. pokrajine.
- V nasprotnem primeru (majhne občine in dekoncentracija državne uprave na okraje) bo morala vse politične odločitve o regionalnem razvoju sprejemati republiška skupščina in vlada, kar je verjetno v nasprotju s smernicami Sveta Evrope o razvoju lokalne samouprave.
- Tudi planske regije, ki bi imele lahko samo informativno-koordinacijsko vlogo, ne morejo nadomestiti regionalnih skupnosti, ki bi lahko racionalno združevale določene pristojnosti občin in države ter tako razvile ustrezen sistem strokovnih služb v javni upravi za urejanje prostora.

(7) Institucije urejanja prostora v tržnem gospodarstvu.

- Razvoj trga zemljišč in nova razmejitev pristojnosti na področju urejanja prostora med državo in lokalno samoupravo (eno- ali dvostopenjsko) zahtevajo tudi novo zakonodajo. Bodoči zakon mora zmanjšati število dokumentov, ki določajo javni interes in poenostaviti postopke pridobivanja dovoljenj ob boljšem pregledu nad stanjem in višji stopnji varovanja materialnih pravic udeležencev postopkov.
- V skladu z načeli tržnega gospodarstva bodo tudi intelektualne storitve na področju urejanja prostora nudila zasebna podjetja. V sistemu javne uprave, v republiki in predvsem v regijah je potrebno zagotoviti tudi možnosti za avtonomnost strokovnega dela na nalogah, ki jih je potrebno izvajati kontinuirano in so pogoj za kvalitetno in učinkovito urejanje prostora.
- Nove delitve dela med javnim in zasebnim sektorjem ni možno

vzpostaviti brez organizacije zbornic, ki nadzorujejo kvaliteto dela, razvijajo profesionalno etiko in nudijo določeno varnost članom zbornice.

Predpostavljamo, da smo v navedenih sedmih točkah strnili vsaj del vprašanj, ki so pomembna za oblikovanje nacionalne strategije prostorskega razvoja Slovenije. S tem ne želimo omejevati kolegic in kolegov, ki bodo na posvetu sodelovali z drugačnimi pogledi na ta vprašanja. Teze so nastale z namenom, da spodbudimo strokovni dialog in referate povežemo v vsebinsko zaokrožena vprašanja.

Jože Dekleva, dipl. inž. arh.

Obveščamo vas, da bo Sedlarjevo srečanje Nacionalna strategija prostorskega razvoja Slovenije v četrtek in petek, 28. in 29. maja 1992, v Postojni v prostorih hotela Jama.

Predsednik ZDUS
Jože Dekleva, dipl. inž. arh.

Ustanovljeno je Društvo krajskih arhitektov Slovenije

Na Skupščini 21. marca 1992 je bilo ustanovljeno novo stanovsko društvo, Društvo krajskih arhitektov Slovenije. Ustanovitev društva predstavlja pomemben korak v razvoju stroke v Sloveniji. Visokošolski študij urejanja krajine, ki ga na Biotehniški fakulteti vodi prof. Dušan Ogrin, se je pričel leta 1976. Od takrat dalje se diplomanti krajske arhitekture vedno bolj vključujejo v projektivne, planerske, raziskovalne in upravne dejavnosti, ki se nanašajo na prostor. Dr. Marušič je v uvodnem govoru predstavil pregled razvoja stroke v Sloveniji in poudaril težko pot prvih diplomantov, ki so

diplomirali v stroki, za katero je po svetu že trdno uveljavljen naziv krajskega arhitekta.

Skupščino sta pozdravila tudi gosta, župan mesta Ljubljana gospod Jože Strgar in minister za varstvo okolja in urejanje prostora gospod Miha Jazbinšek, ki je poudaril pomembnost stroke po vzpostavitvi nove zakonodaje o varstvu okolja. Nakazal je tudi njeno vključevanje v družbeni kontekst v prihodnosti.

Na skupščini so bili sprejeti dokumenti, ki jih je pripravil iniciativni odbor, in sicer statut društva, pravilnik o članstvu in programske osnove. Izvoljeni so bili člani upravnega odbora, častnega razsodišča in odbora za kadre.

Predsednik društva je postal Aleš Hafner, samostojni svetovalec pri Zavodu Republike Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine, podpredsednik pa dr. Janez Marušič, profesor na Katedri za krajsko arhitekturo.

Društvo krajskih arhitektov Slovenije je strokovno društvo. Združuje osebe, ki se profesionalno ukvarjajo s krajsko arhitekturo v Sloveniji. Cilji društva so:

- združevanje strokovnjakov, ki delujejo na področju krajske arhitekture,
- razvoj in uveljavljanje stroke,
- strokovno izpopolnjevanje članov,
- aktivna udeležba pri varstvu in razvoju kulturne in urbane krajine,
- varovanje naravne in kulturne dediščine,
- varstvo okolja,
- vključevanje v reševanje vseh pomembnih vprašanj prostorskega razvoja,
- sodelovanje pri oblikovanju strategije in politike varovanja okolja v Sloveniji.

Člani društva nameravajo uresničevati te cilje preko različnih programov, od organizacije strokovnih in znanstvenih sestankov, tečajev, seminarjev, ekskurzij in podobnih srečanj, poljudnih predavanj, izdaje strokovnega tiska in publikacij, do sodelovanja s sorodnimi strokovni-